

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Szociális innováció, hálózatépítés és digitális kommunikáció

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2016/C 013/16)

Előadó: Bernardo HERNÁNDEZ BATALER

2014. július 10-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy eljárási szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményt dolgoz ki a következő tárgyban:

Szociális innováció, hálózatépítés és digitális kommunikáció.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Közlekedés, energia, infrastruktúra és információs társadalom” szekció 2015. augusztus 31-én elfogadta véleményét.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a 2015. szeptember 16–17-én tartott, 510. plenáris ülésén (a szeptember 16-i ülésnapon) 204 szavazattal 1 ellenében, 11 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1. A szociális innovációt és az együttműködési hálózatokat teljes mértékben fel kell használni arra a célra, hogy megosztott, kollektív, alulról építkező, a közvetlenebb demokráciát erősítő projektek révén ösztönözzék és erősítsék a polgárok és általánosabban a civil társadalom részvételét az uniós szakpolitikák kidolgozásában és kezelésében.

1.2. Általában az új technológiákhoz, különösen pedig a széles sávú internethez való hozzáférés feltétlenül az Európai Unió kiemelt fontosságú célkitűzése kell, hogy legyen, és olyan általános érdekű szolgáltatásnak kell tekinteni, amelynek segítségével küzdeni lehet a digitális szakadék és az ennek következtében kialakuló társadalmi kirekesztés ellen.

1.3. A szociális innováció támogatása és az együttműködési hálózatok felhasználása révén az új információs és kommunikációs technológiákra fontos szerep hárul a képzettséget igénylő minőségi munkahelyek kialakításában. Ez utóbbit elősegítik az olyan projektek, amelyek az innovatív vállalkozások létrehozását, valamint a jelenlegi munkanélküliségi szinteket csökkentő kezdeményezések indítását célozzák.

1.4. Az EGSZB rendkívül fontosnak tartja a digitális képzés erősítését. Olyan színvonalas képzésre van szükség, amely az oktatási rendszer keretei között lehetővé teszi a megfelelő tanulást, felkészítve a fiatalokat a jövő kihívásaival való szembenézésre. Ez egyben a munkavállalók továbbképzését is jelenti, amely képessé teszi őket az új információs és kommunikációs technológiák alkalmazására a munkaerőpiacon. Ez a képzés lehetővé teszi az egész életen át tartó tanulást és megakadályozza a sérülékenyebb csoportok kirekesztését.

1.5. Az EGSZB támogatja az Európa 2020 stratégia, valamint a nők és férfiak közötti egyenlőséget célzó stratégia célkitűzéseit. Egyetért a stratégia „Innovatív Unió” és „Digitális menetrend” nevű kiemelt kezdeményezéseivel, valamint a köztük levő szinergia eléréséhez szükséges intézkedésekkel, amelyek lehetővé teszik az előrelépést a szociális innováció terén. Ezért fontosnak tartja, hogy ezeket a célkitűzéseket beépítsék a nemzeti reformtervekbe, és nyomon kövessék őket az európai szemeszter során. Azt is nagyon lényegesnek tartja, hogy a szociális partnereken kívül a civil társadalmat is vonják be – európai, nemzeti és regionális szinten – az e célkitűzések elérése érdekében az Európai Unió által finanszírozott intézkedések megvalósításába, nyomon követésébe és értékelésébe.

1.6. Az EGSZB kéri, hogy a közösségi hálókon és az együttműködésen alapuló új technológiákhoz kapcsolódó szociális innováció járuljon hozzá olyan technikai megoldások kifejlesztéséhez, melyek elősegítik a fogyatékkal élő személyek integrációját, megkönnyítve számukra a maximális autonómia és részvétel elérését, továbbá képessé téve őket az egyedi kihívások kezelésére és azon akadályok leküzdésére, melyek diszkriminációhoz vezethetnek.

1.7. Az EGSZB arra kéri az uniós intézményeket, hogy ösztönözzék a kapacitásépítést és az alapvető digitális környezetek alkalmazását, továbbá segítsék elő olyan terek kialakítását, ahol innovatív horizontális kapcsolatok jöhetnek létre életképes fejlődésükhöz, oly módon, hogy egyrészt alkalmazni lehessen a „szociális innováció + együttműködésen alapuló munka + digitális kommunikáció” formulát, másrészt pedig hogy lehetővé váljon a valós idejű, gyors és biztonságos hozzáférés megkönnyítése és támogatása.

1.8. Az EGSZB arra kéri az Európai Uniót, hogy a foglalkoztatás és a szociális innováció európai programjának keretében finanszírozza olyan, a civil társadalom által kezdeményezett projektek kidolgozását és megvalósítását, amelyek a közösségi hálók és együttműködés révén kerülnek kidolgozásra, amennyiben e projektek céljai általános érdekeket szolgálnak és elősegítik a foglalkoztathatósággal és az integrációval kapcsolatban bennük rejlő lehetőségek valóra váltását.

1.9. Az Európai Bizottságnak tehát olyan világos és konkrét politikát kell folytatnia a szociális innovációval és a polgárok új technológiákhoz történő hozzáféréseivel kapcsolatban, amely a lakosság számára hasznos kezdeményezésekhez vezet. E politikának összhangban kellene állnia az Európai Bizottság szociális beruházási csomagjával⁽¹⁾. Továbbá fokozni kell a tehetségbe történő befektetést, és tudásalapú piacok megnyitását kell ösztönözni, melyek elősegítik a vállalatok és a polgárok közti együttműködést.

1.10. Egy olyan befektetési csomagra van tehát szükség, amely erősíti a technológiai fejlesztés alapján megvalósuló szociális innovációt, az együttműködésen alapuló, közösen és multidiszciplináris formában végzett kutatás támogatását, az új ismeretekhez történő hozzáférés ösztönzését és az intézményfejlesztést a hálózati részvétel és a digitális kommunikáció ezen új eszközei által lehetővé tett közvetlen demokrácia révén.

2. Bevezetés

2.1. A vélemény célja annak felmérése, hogy milyen feltételekre van szükség ahhoz, hogy a szociális innováció a közérdeket szem előtt tartva teljes mértékben kihasználja az ikt-t; ehhez a digitális technológiát és platformokat előmozdító intézkedésekre van szükség, amelyek támogatják az internetes kapcsolatok és a szinergiateremtő interakciók kialakítását. Az ehhez a célhoz szükséges megközelítések közé tartozik például a hálózati struktúrák tanulmányozása és ezek hozzáigazítása a szervezeti kultúra alapjaihoz.

2.2. A „szociális innováció + együttműködésre támaszkodó munka + digitális kommunikáció” formulával kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy hogyan találhatjuk meg a megfelelő eljárásokat és eszközöket ahhoz, hogy ezek az elemek valóban elvezessenek az elvárt eredményekhez.

2.3. Az EGSZB úgy véli, hogy a következők különösen fontosak: oktatás (együttműködésen alapuló tanulás), képzés (MOOC vagy Moodle platformok), e-egészség (az egészségi állapot ellenőrzésére szolgáló berendezések), munkahelyteremtés (online munkaerő-toborzás), szociális vállalkozás, logisztika és közlekedés, élelmezés- és termékbiztonság, e-közigazgatás és közszolgáltatások (elektronikus szavazás), gazdasági demokrácia (közösségi finanszírozás, alternatív valuták) és társadalmi részvétel.

2.4. A jelenlegi helyzetben a szociális innováció jelentősége olyan területeket érint, mint például a kutatás és a fejlesztés, a hatékonyság és a fenntarthatóság, a kohézió és a társadalmi beilleszkedés, a megosztott felelősség és a polgári részvétel, a vállalati etika és a vállalatok társadalmi felelősségvállalása, továbbá a közvetlen demokrácia és az elektronikus kormányzat.

⁽¹⁾ Forrás: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1044>

2.5. Az EGSZB ⁽²⁾ ismét rámutat annak fontosságára, hogy kiszélesítsék az egyetemes elektronikus távközlési szolgáltatás hatókörét, kiterjesztve azt a széles sávú internethez való hozzáférésre is, és megjegyzi, hogy a digitális szakadék csökkentése, továbbá a gazdasági, társadalmi és területi kohézió erősítése érdekében nemcsak a földrajzi, hanem a társadalmi kirekesztéssel is foglalkozni kell. Az EU-nak ezenkívül meg kell teremtenie az óriási méretű adathalmazok (big data) és a számítási felhő (cloud computing) egységes piacának megfelelő keretfeltételeket is, olyan formában, amely előmozdítja a társadalmi innovációt.

3. A szociális innováció előmozdítása a digitalizáció jelenlegi helyzetében

3.1. Az együttműködési hálózatok és a digitális kommunikáció fontos szerepet játszanak a szociális innováció terén. A szociális innováció koncepciója még alakulóban van; a leggyakrabban a BEPA jelentésében szereplő definíciót alkalmazzák, amely a következő:

„A szociális innováció mind céljait, mind eszközeit tekintve szociális. Ez a következőkkel egészíthető ki: a szociális innováció konkrétan új gondolatokként (termékeként, szolgáltatásokként és modellekként) határozható meg, amelyek – az alternatíváknál hatékonyabban – társadalmi igényeket elégítenek ki, ugyanakkor új társadalmi kapcsolatokat és együttműködést is eredményeznek. Más szóval, az innováció nemcsak hogy hasznos a társadalom számára, hanem növeli a társadalom cselekvőképességét is.” ⁽³⁾ Tehát alapvetően az összetett, eddig ki nem elégített szociális szükségletek kielégítésének perspektívájából szemlélhető, a társadalmi befogadásra és a kohézióra vonatkozó politikák keretében.

3.2. A szociális innovációs folyamat fő elemei a következők: az új és nem kielégített vagy nem eléggé ismert társadalmi szükségletek meghatározása; új megoldások kidolgozása válaszul ezekre a társadalmi szükségletekre; az új megoldások – társadalmi szükségletek kezelésével kapcsolatos – hatékonyságának értékelése és a hatékony szociális innovációk terjesztése. Emellett a szociális innovációval kapcsolatos kezdeményezések szorosan kapcsolódnak egy szociális beruházási intézkedéseket tartalmazó csomaghoz, amely beruház az egyénekre, nagy súlyt helyezve a várható élettartam növelésére és a megelőzésre.

3.3. Fontos, hogy megvizsgáljuk az információs technológiák és az úgynevezett szociális innováció által lehetővé tett együttműködési folyamatok közötti összefüggéseket és megvitassuk a polgárok és a társadalom számára jelzett előnyöket. A legfontosabb elemek a következőképpen foglalhatók össze:

- a) olyan együttműködési folyamatok, amelyek nyitva állnak az ezt igénylő polgárok előtt;
- b) céljuk a társadalmi fejlődés és változtatás;
- c) magukban foglalják megoldások közös kialakítását és átfogó javaslatok kidolgozását;
- d) korábban ki nem próbált megoldásokat jelentenek;
- e) tanuláshoz vezetnek, elősegítik a kötelezettségvállalásokat, és helyi hatásokkal járó változásokat eredményeznek, a következő négy elemre összpontosítva:
 - a helyi szereplők bevonása a szubszidiaritási elv szellemében,
 - a polgárok részvétele és elkötelezettsége,
 - a civil társadalom és a szociális gazdaság sajátos szerepe,
 - alulról felfelé kiinduló folyamat.

3.4. Egyéb típusú megoldásokhoz képest az újdonság tehát az innováció kialakításában részt vevő szereplők között – a tervezés során, valamint a fejlesztési folyamatokban és szakaszokban – kialakuló kapcsolatok jellege. Az innováció során szem előtt kell tartani a képviselői feladatokat ellátó és kollektív szerződéseket kidolgozni képes szociális partnerek bevonását.

⁽²⁾ Az EGSZB véleménye: „Szélessávú hozzáférés mindenkinek: gondolatok az egyetemes szolgáltatások körének fejlődéséről az elektronikus hírközlés terén” (HL C 175., 2009.7.28., 8. o.).

⁽³⁾ Forrás:http://ec.europa.eu/archives/bepa/pdf/publications_pdf/social_innovation.pdf

3.5. Amint az EGSZB erre már korábban rámutatott, a szociális előrehaladás mérése során javítani kell a gazdasági és a szociális mutatók közötti egyensúlyt ⁽⁴⁾. A társadalmi fejlődés mérésének logikáját kellene alkalmazni, egyensúlyba hozva a minőségi és mennyiségi intézkedéseket, közép- és hosszú távú perspektívában, egy kiegyensúlyozott és átlátható irányítási rendszer keretében, egyértelmű technikai és társadalmi-gazdasági mutatókkal.

3.6. Ahhoz, hogy új megoldásokat találjunk a jelenlegi társadalmi problémákra és kihívásokra, holisztikusan – a szektorokat átfogó módon – ki kell aknáznunk mindenkinek a kreativitását és tehetségét; más szóval az összeredmény több kell, hogy legyen, mint a részek összessége, továbbá maximális költséghatékonyságra van szükség. Kétség sem fér ahhoz, hogy az együttműködési hálózatokban rejlő kollektív intelligencia és közös alkotás ideálisan megfelel ennek az előfeltételnek.

3.7. A szociális innováció kielégítetlen társadalmi szükségletek vagy bonyolult társadalmi kihívások kezelésére alakul ki. Különböző területeket és eszközöket érint, például a következőket:

a) területek:

- a demokrácia, mindenekelőtt a részvételi demokrácia erősítése,
- társadalmi befogadás,
- szociális gazdaság,
- együttműködésre épülő fogyasztás,
- nyílt hozzáférésű adatok, nyílt forráskód, nyílt forrású hardver,
- (testen) hordható technológia,
- a polgárok figyelmének felhívását célzó platformok,
- a hálózati hatáson alapuló digitális szociális innováció;

b) eszközök:

- kirekesztett csoportok újbóli integrálása,
- fenntartható viselkedés- és életmódok ösztönzése oly módon, hogy ismertebbé teszik az energiára, a környezetre és az egészségre vonatkozó fogyasztói döntések fenntarthatósági hatásait,
- a polgárok véleményének kikérése a jobb döntéshozatal érdekében (személyes vagy intézményi szinten),
- a közösen generált statisztikákba vetett bizalom növelése,
- a környezeti és szociális helyzetekkel kapcsolatos kollektív tudatosság felhasználása szakpolitikai fejlesztések ösztönzéséhez vagy új gazdasági, társadalmi és demokratikus modellek kialakításához,
- alternatív együttműködési módszerek kidolgozása a problémamegoldás terén a közszolgáltatások, a városi környezet, a demokrácia és a nyílt adatbázisú internet javítása érdekében,
- emberek összekapcsolása, tevékenységek közös végzése, a magánélet és a befogadás szükségleteinek figyelembevételével,
- környezeti kihívásokkal kapcsolatos kollektív tudatosság kialakítása,
- a befogadás előtt álló kollektív akadályok megszüntetése,
- a kreativitás és az együttműködés új, közös formáival történő kísérletezés,
- az emberek képessé tétele arra, hogy értékeljék a vállalatok társadalmi felelősségvállalását,
- a közös tudatossággal kapcsolatos platformok hatásának értékelése.

⁽⁴⁾ Az EGSZB véleménye: „A társadalmi hatás mérése” (HL C 170., 2014.6.5., 18. o.).

3.8. Manapság a tudás megosztásának képessége elősegíthetné olyan innovációk megjelenését, amelyek kiegészítik a szociálpolitikákat. A digitális technológia fontos szerepet játszhat az olyan szociális innovátorok támogatásában, akik az emberek szükségleteinek kielégítésére törekszenek.

3.9. Ezért tehát meg kell szüntetni a szociális innováció és kísérletezés útjában álló akadályokat, hogy innovációbarát környezet és kultúra alakuljon ki, elismerve és támogatva a különféle érintettek (alapítványok, szövetkezetek, egyesületek, segélyegyletek, biztosítók, kkv-k és a szociális gazdaság más vállalatai stb.) egyedi szerepeit partnerekként és szolgáltatásnyújtóként⁽⁵⁾.

4. Az együttműködésen alapuló munka hálózatai

4.1. Az együttműködési hálózatokat olyan embercsoport alkotja, amely egy közös cél alapján intellektuális téren hozzájárul egy projekthez. Egyetlen agyként („globális agyként”) működnek, egyetlen entitásként, amelyet ötleteket sugalló, óriási kihívásokat (amilyen a nyelv vagy a kommunikáció) kezelő sejtek milliói alkotnak. Az internet megjelenése – egyéb tényezőkkel együtt – közös projektek és együttműködési hálózatok széles körének kialakítását tette lehetővé, de ezt a technológiai lehetőséget a közös szolgálatában álló céllal, értelemmel kell felruházni.

4.2. Az új digitális eszközök és hálózatok alkalmazása révén a szociális innováció hatékonyabban elérheti céljait, például a távoli területeken élő idős embereknek nyújtott szolgáltatások segítségével.

4.3. Az események, döntések, cselekedetek és egyének egy közös, új digitális térben léteznek, amelyben valós időben egyszerre mennek végbe a dolgok, és egyfajta közös intelligenciát eredményeznek.

4.4. A közös intelligencia egy olyan jelenleg kibontakozóban levő folyamat, amelyben sok intelligens potenciál összehangolása olyan megoldáshoz vezet, amely külön-külön működő egyének számára megvalósíthatatlan lenne. Így a többszörös intelligencia számos összehangolt tehetség szinergiateremtő tevékenységének formájában jelenik meg. Nagyon fontos a közös intelligencia kifejlesztése, hogy a közös megközelítés kreatív vá váljék, és hogy az együttműködésre épülő fejlesztési munkák támogatására szolgáló platformok segítségével innovációval és társadalmi változásokkal kapcsolatos folyamatok bontakozhassanak ki.

4.5. Az ilyen együttműködési hálózatok sokkal gyorsabban érik el céljaikat, mint bármilyen korlátozott körű szervezett csoport, függetlenül struktúrájától és működésétől, mivel a szervezetten kívüli tehetségeket is felkutatnak, ami nyitott, demokratikus, kiterjedt, közösség által vezérelt innovációhoz vezet.

4.6. Két alapfeltétel kell ahhoz, hogy az emberek megosszák egymással a tudást: szimmetrikus elvárások és aszimmetrikus ismeretek. Közös elvárások ösztönzése és a különféle ismeretek kiegészítése elősegíti az együttműködési hálózatok kialakítását.

4.7. Bármilyen együttműködési hálózat vagy együttműködésre épülő munka esetében azonban szembe kell nézni a problémák alábbi három kategóriájával: „potyázás” („free riding”) (a hálózat a hozzájárulások méltányos voltára épül), a közösségi finanszírozással kapcsolatos önző magatartás⁽⁶⁾, végül az összeesküvés. Ez az utóbbi probléma rávilágít arra, milyen nagy szerepe van a bizalomnak az együttműködés e területén.

4.8. A hálózatok a bizalomra épülnek, ami azt jelenti, hogy elkötelezettségre és reagálásra való képességet, illetve hozzáértést várunk el azoktól, akikkel együttműködünk. A teljes, tartós bizalom szilárd hírnévhez vezet, amely megóv a hálózati összeesküvésektől. A hálózatok biztonságának hiányában nem létezik bizalom – ennek a biztonságának egy mindenkire egyenlően kezelő törvény és az ellenőrzés az előfeltétele. A biztonság egyrészt azoktól az etikai elvektől függ, amelyek a kinyilvánított célokkal és a hálózat működésével, valamint a hálózat létrehozásának és megszüntetésének nyilvánosan közzéteendő feltételeivel kapcsolatosak, másrészt az alapvető jogok betartására is szükség van hozzá. Ez utóbbiaknak magukban kell foglalniuk a felejtéshez való jogot is.

⁽⁵⁾ Az EGSZB véleménye a társadalmi változás és innováció programjáról (HL C 143., 2012.5.22., 88. o.).

⁽⁶⁾ Az EGSZB véleménye: „Közösségi finanszírozás az EU-ban” (HL C 451., 2014.12.16., 69. o.).

4.9. Egyszóval az a folyamatsor, amelynek keretében előbb átfogó munkastrukturákat alakítanak ki, majd hálózati interakciók és platformok jelennek meg, kreativitáshoz és szociális innovációhoz vezet egy nyitottság, horizontális és terjesztés által jellemzett heterogén modell révén, nem feledkezve meg az összekapcsolást végző személyek döntő szerepéről, akik lehetővé teszik gondolatok és projektek megjelenését és irányítását, valamint ezeknek az új szervezési formáknak a működtetését.

4.10. Az internetes platformok olyan formátumot biztosítanak, amelyben – az egyéni identitások tiszteletben tartása mellett – kiaknázhatók a közös intelligenciában rejlő lehetőségek. A fordulópontot az internet használata jelentette, nemcsak a kommunikációs modell demokratizálódása miatt, hanem az összekapcsolásért felelős személyek miatt is, akik így egy, a digitális kultúrára épülő alternatív szervezeti modellért dolgoznak.

5. A digitális kommunikáció mint az együttműködési hálózatokon keresztül működő szociális innováció eszköze

5.1. A digitális kommunikáció segítségével magunk elé vetíthetjük a nyilvános, közös felelősséget, a közös intelligenciát és az együttműködési hálózatépítést, amelyek kedvező környezetet biztosítanak a közjóra épülő, együttműködésre támaszkodó gazdasági modellek megvalósításához.

5.2. Az EGSZB már rámutatott arra ⁽⁷⁾, hogy a közösségi hálózatok előmozdíthatják a felelősségteljes digitális polgárságot, és biztosítaniuk kell, hogy az emberek érvényesíteni tudják a digitális környezetre vonatkozó jogaikat, amilyen például a véleménynyilvánítási és tájékoztatási szabadság, a személyes adatok és a magánélet védelme, az átláthatósági követelmények és a tisztességes, jó minőségű internetszolgáltatások.

5.3. Figyelembe kell azonban venni a közösségi hálózatok negatív vonásait, a velük kapcsolatos veszélyeket pedig el kell háritani, ugyanakkor felhívva a figyelmet lehetőségeikre és szinergiáikra is, az egységes digitális piacon történő felelősségteljes és intelligens felhasználást ösztönözve.

5.4. Az Európai Uniónak a jövőben nemcsak digitális felhasználóként kell szerepelnie, hanem tartalomfejlesztővé és -szolgáltatóvá is kell válnia, ehhez pedig támogatnia kell a tehetségeket, középpontba helyezve a tájékoztatást, a képzést és az oktatást, valamint a digitális társadalomhoz való hozzáférés biztosítását.

5.5. Fontos, hogy a fogyasztók megfelelő iránymutatásokat kapjanak, különösen olyan területeken, mint az adatok névtelenítése és álnevesítése, a személyes adatokra vonatkozó kockázatelemzés, valamint a fogyasztók felvilágosítását javító eszközök és kezdeményezések, mivel ezek a digitális eszközök elősegíthetik adataik jobb ellenőrzését és védelmét.

Brüsszel, 2015. szeptember 16.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Henri MALOSSE

⁽⁷⁾ Az EGSZB véleménye: „A közösségi hálózatok felelős használata” (HL C 351., 2012.11.15., 31. o.).